

↳ Marton László Távolodó

Silver-Reed

1

Az erkélyen kezdtem a napot, hátha magamhoz térek a friss levegőn. De nem volt friss, épp olyan nyomott volt, mint én. A tócsákból itélve leszakadhatott az ég éjszaka. Szegény muskátlik rogyogtan kornyadoztak, alighanem egy életre elment a kedvük ettől a nyártól. Leszedegtettem róluk a halott leveleket, és hagytam, hogy vigye őket a maradék szél. Repüljenek innen minél messzebbre. Én már letettem a messzeségről.

Az illúzió kedvéért nyitva hagytam az erkélyajtót. Hátha támad némi huzat, ami kipaterolja az áporodottságot a szobából. Egy kis penész is érződött még. — Adok nekik egy fél órát — gondoltam a kanapéra dőlve. Aztán megfürdöm, és a kádban átgondolom, hogy mihez kezdjek az írógéppemmel. Tovább nem húzhatom.

2

Miután befejeztem a gimnáziumot, azt terveztem, hogy fotós leszek, nem pedig költő vagy dzsesszdobos. Bizonyára szerepet játszott ebben Antonioni *Nagyítása*, de még inkább Molnár Laci barátom, aki maga is erre tette az életét, és nagy tételben lopta hozzá a Kodak Eastman Colort a filmlaboratóriumból. Ahol aztán elő is hívta fusiban. Lényegében együtt volt minden az érvényesüléshez, csak a kitartó lelkesedés és a tehetség hiányzott belőlem. Így jobbnak láttam végül, ha placra dobom a Praktikámat, tokkal-állvánnyal. Dobszerkóra sajnos nem futotta a befolyt zsigából, viszont egy írógép simán kijött. Nem is akármilyen. Egy piros színű, japán Silver-Reed.

1977 nyarán jártunk, és egyszer csak azon kaptam magam, hogy más vagyok, mint azelőtt. Egy elhivatott költő, akinek saját írógépe van. Hurcoltam is mindenhova, Keletre és Nyugatra magammal. A Megyaszói Nevelőotthonban egy egész tanévet lehúzott velem. És mivel ott technikát és testnevelést tanítottam, hamar feltűnést keltett, hogy éjszakánként a szobámban kopogok. Nem kellett sok, hogy a polihisztoroknak kijáró csodálattal tekintsenek rám. A rajztanárnő például egyenesen közös kiállítást kezdeményezett.

Ott, az isten háta mögött olyan gépelési gyakorlatra tettem szert, amit a szombathelyi Garasin Rudolf Laktanya sem nélkülözhetett. Alig hogy behívtak, máris kineveztek századírnoknak. Az iskolai óravázlatok nyomán formás kiképzési tervet alkottam, de a csúcsra a jegyzőkönyv-költeményeim jutottam. Időnként ugyanis nyoma veszett néhány páncélos mikádónak, vegyvédelmi felszerelésnek és surranónak, de a jobb fajta távcsövek és gyalogsági ásók is kapósak voltak a feketepiacon. Azokat pedig szakszerűen töröltetni kellett az állományból. Ekkor jöttem én. Szinte szárnyaltam, ahogy magam előtt láttam a drótkötélpályáról leszakadó málhákat a hegyi gyakorlaton! De az örvénylő Rába is ezer veszéllyel leselkedett! Amire a fogát fente, azt könyörtelenül magával ragadta a vízi kiképzéseken. És akkor még előttünk volt a *Waffenbrüderschaft 80* nemzetközi hadgyakorlat! Elvégre az mégsem járta, hogy kopott surranókban blamáljuk magunkat Berlinben! És lejárt szavatosságú konzerveket

sem vihettünk magunkkal! Így esett meg, hogy 1980 nyarán váratlanul elárasztotta Vas megyét az akciós sólet, a lakosság legnagyobb meglepésére.

Mindezt úgy kell elképzelni, ahogy manapság a kreatív írást tanítják a jobb kurzusokon. „Ide figyeljen, Marton! — fordult hozzám a parancsnokom. Jegyzőkönyvet írunk!” És már sorolta is: „Két darab 65 mintájú fekete gyakorlónadrág, egy AK-47-es bajonett, egy kimenő derékszíj, egy csajka és két hálósák.” Én pedig rávágtam, hogy „Parancs, értettem!” És azonnal beizzítottam a Silver-Reedet; négy példányban.

1981 februárjában szereltem le háromszoros kiváló katonaként, szakaszvezetői rendfokozatban. „Tudja, Marton, nagyon sajnálom, hogy elmegy! — érzékenyült el a parancsnokom. Soha nem lesz ilyen írnom!” De nekem már más kalandok jártak a fejemben. Kassák nyomán még Szombathelynél is nyugatabbra, nevezetesen Párizsba vágytam. Mint írva van, „fáklyák lobogtak bennem és feneketlenségek. Úgy éreztem, valami rohanó folyó vagyok és partjaim vannak lesorvadt pálmákkal és zöld békákkal, mert ekkor már költő voltam megoperálhatatlanul.”

A következő év elejére esett, hogy nekivágtam. Kiárúsítottam a lemezjátszómat és a lemezeimet, széthintettem búcsúmondатаimat, és megtömtem a táskám meleg ruhákkal, dzsesszel meg a verseimmel. A Silver-Reed pedig majd utánam jön az első alkalommal — gondoltam. De az első alkalomig nem jutottunk el.

Mire felétem a pénzem, szépen kiderült ugyanis, hogy a lengyel versenyzők mellett labdába se rúghatok. Sem menekülteként, sem túlélőként, sem a munkanélküli-piacon. És az volt a legdurvább, ha eljutottam odáig, hogy megkérdezzék: „Magának mi a foglalkozása?” — „Költő” — mondtam olyankor a kívánatos mértéktartással. „Na és még tanár” — fűztem hozzá a zavarodottságukat látván. De addigra már kihunytt a remény.

Azóta sok víz lefolyt a Szajrán, ám azt a nyomorult érzést nem tudom elfelejteni. És mindent megteszek, hogy azt a „költőt” a számra ne vegyem... Inkább hagyjuk! Valójában soha sem tudtam, hogy mi vagyok. Távolodó, és kész. Bár az is inkább csak voltam. Ahogy idővel a Silver-Reedet is elhanyagoltam.

3

Kezdezhettem volna a végével is. A kilencvenes évek közepére elkerülhetetlenné vált, hogy átnyergeljek a számítógépre. A szerkesztőségekből addigra kikoptak a gépirónók, és már csak floppy fogadták el a kéziratokat. A magam részéről még sokáig a kis lépések politikáját gyakoroltam, de ez nem változtatott a végkifejleten. Ahogy a jobb kurzusokon is tanítják, mindenekelőtt papírra vettem a gondolataimat. Aztán ahogy kiforrt a vázok, legépeltem és addig javígtattam, amíg el nem nyerték végső formájukat. A számítógépembe csak ezt követően — immár kész cikként — másoltam be, hogy kiírhasam őket floppyra. Szóval semmi kapkodás...

Mondom, még évekig a Silver-Reeden írtam; de lassan úgy hozta az élet, hogy a sorsára hagytam. A költőzködések, az in-

ternet, a rohanás. És a végén, amikor a szalagján kiszáradt a festék, már nem cseréltem újra. Mintha csak leselejteztem volna szegényt. Ráadásul bárhova is tettem, mindig csak útban volt... Az íróasztal alól a szekrény tetejére, s onnan végül a pincébe költözött. Márpedig az egy nedves pince volt. Öklömnyi penészfolatok borították a testét, amikor — egy rongyos kazettát keresve — újra a kezembe került. — A túróba, azért ezt mégsem kellett volna...! — rándult össze a gyomrom. És azt éreztem, amit a legjobban rühellek: hogy megint kegyetlen voltam. Behúzhatam egy újabb strigulát az árulásaim közé.

A Silver-Reed ezek után újra helyet foglalt a szekrény tetején. Azt a penészt persze levakartam róla, de egy pillanatig sem volt kétséges, hogy ezzel még nem végeztünk... Más kérdés, hogy ekkor már nem én irányítottam az eseményeket.

És nem is az írás.

Hanem a dzsessz.

Utoljára kamaszkoromban ragadtattam így el magam. Azt nem mondanám, hogy később végzetesen elhidegültünk, de manapság sokkal kevésbé vágyom rá, és a dzsessz sem forszírozza, hogy velem legyen. A svájci Andreas Schaerer Hildegard lernt fliegen nevű együttesének azonban adnom kellett egy esélyt. Hiszen annyi jót olvastam róla! Meg különben is. Időnként ki kell mozdulnom, hogy aztán menekülhessek haza. Ráadásul az Opus dzsesszklubot vezető Bogi barátommal is régen dumáltam már.

— Helló, Bogi!

— Helló! Foglaltam neked egy asztalt — bökött egy szolidabb méretűre a színpad előtt.

— Fasza! — Majd a tárgyra tértem. — Minden oké?

— Ja... És nálad?

— Dettó.

Ennyi elég is volt így hirtelen, a többit úgyis láttam a szemén. Bogi sem kezdő versenyző a költözködések és hanyagoltságok terepén.

— Na, akkor nézek valami kaját! — indultam az asztalomhoz, mert egy gyanús alak már nagyban méregette. Nyilván nem bírta elképzelni, hogy ne legyen helye a világban.

Nekem épp az ellenkezője ment nehezebben. De azért megpróbáltam olyan lazán forgatni a menükártyát, mintha sejtene, hogy mi áll rajta. Aioli linguine rákkal, gorgozolás rizottó, marha enchilada, marinált zöldségek, mexikói csirke, belga burgonya, és egyik mellé sem adtak idegenvezetőt.

— Sikerült már választani? — lépett hozzám az egyik felszolgálónő. Rögtön megnyugodtam tőle. Mindig is jó hatással voltak rám a gribellis felszolgálónők kontyba tűzött gesztenye hajjal. Finom ízeket sejtetett gusztá illatú nyaka is, így már csak a fő fogást kellett megtalálnom. Lejjebb csúsztattam a tekintetem.

— Esetleg kérhetnék kóstolót? — néztem utóbb a szemébe, ahogy a komolyabb párbeszédet tanítják a kurzusokon. De olyan zavarodottságot tükrözött, mintha hiányzott volna azon az órán. És ami még durvább, magam is elbizonytalanodtam. — Maradjunk egy bodzás limonádéban! — léptem vissza feneketlen vágyaim közé.

Lehet, hogy ennyi elég is lesz mára — tűnődtem a kijárat felé sandítva.

De közben épp felkapaszkodtak a színpadra Schaererék. És onnantól nem volt ellenvetés.

A Hildegard lernt fliegen azt a dzsesszt játssza, amit csak jobb híján neveznek dzsessznek, viszont minden befolyása dacára abszolút eredeti. Ezen túl megszállott és kellőképpen lökött, vagyis éppen nekem való. De hogy azt a kamaszos elragadtatást érzem megint, ahhoz Andreas éneke és Matthias Wenger elborult szaxofonja sem volt elég. Ahhoz az kellett, hogy Christoph Steiner felálljon a dobszerkő mögül, átbattyogjon a színpad túloldalára, és ott egy asztal mögé üljön. Egy írógép várt rá. Christoph lapot fűzött bele, majd lázas kopogásba fogott. Csak úgy visszhangzott a terem. Nemsokára behúzott a bőgős Marco Müller, aztán a fúvósok jöttek, de azt az írógépet egyikük sem tudta überelni. *Seldom was covered with snow and an old oak* — kezdett végül a szövegébe Andreas, én pedig padlót fogtam.

A következő számot Andreas arról a lapról énekelte, amire Christoph gépelt, majd összehajtogatta és maga mögé dobta. Ez nem esett olyan jól, de végül is kapóra jött. — Így legalább könnyebb lesz lenyúlnom! — kattant be. És miután a zenekar levonult, habozás nélkül zsebre vágtam.

Most mit mondjak, nem egészen az állt rajta, amire számítottam. Pontosabban, nem állt rajta semmi, illetve éppen a semmi állt. Christoph ugyanis egy olyan írógéppel írhatott, amiből hiányzott a szalag. És sort sem váltott mindig. Valójában egy halom olvashatatlan betű ütött át a papíron.

Csakhogy nekem pontosan erre volt szükségem! Ahogy néztem, hirtelen egy másik lap jutott az eszembe. Amiről már legalább harminc éve elfeledkeztem. Egy másik lap, egy másik írás — ami az én írógépemről kapta a címét. *Silver-Reed*. Valami olyasmit szerettem volna vele, mint amit Christoph művelt: kihangosítani, sőt egyenesen színpadra állítani a gépelést. Hogy úgy fessen, mintha dobolnék. De csak hiú ábránd maradt... elfekvőben egy dosszié mélyén.

4

Egy időben kegyetlenül elbántam a használhatatlannak tűnő irományaimmal, de ez megúsza valahogy. Mihelyt hazaértem a koncertről, a fióknak estem. Kis lakásban kis fiókok... — ugye, mindennek megvan az előnye. Fél óra túrás, és a kezemben volt az a dosszié, amelyben meglapult. A fénykorában vajszerű lehetett, de érettebben sem mutatott rosszul. 100 famentes írólap, Kiskunhalas, Fogy. ár: 9.70 — nyomtatták rá, bár ennél sokkal többet ért. Különben aligha remegett volna úgy a kezem, miközben olvasni kezdtem.

Silver-Reed.

Vaksötét terem.

Alig hallható, monoton kopogás.

Az írógépem hangja.

Egyre szórványosabb, aztán elhallgat.

Csend van.

Csak a csend, továbbra is.

De most belekezd megint.

Ugyanaz a hang, de már egy hangszóróból.

Az írógépem hangja.

Egyre hangosabb.

És közben kopogni kezd újra az írógép is.

Kiegyenlítődik a két hang.

Együtt kopogunk.

A fehér falon egy diavetítő csóvája villan fel.

Aztán egy Silver-Reed típusú írógép képe jelenik meg.

Mintha illusztrálni akarná a kopogást.

Végül mindkettő elhalkul.

Már nincs is.

A falon most ez a felirat olvasható: Silver-Reed utáni csend.

De erre belekezd az írógép megint.

Leütések.

Ugyanaz a hang.

Könnyedén, épp hogy csak érintve.

A diavetítő csóvája ekkor pásztázni kezd a termen.

Rám talál.

Most már jól látni.

Betűk ütöttek ki a testemen.

5

Miután kikecmeredtem a kádból, hosszasan törülköztem, hátha bekattan közben a megfejtés. De egyelőre semmi. Még a tükör is elhomályosult. Éppenséggel nem vált a burám hátrányára, de azért letöröltem egy páracsíkot, hogy ne látatlanban kelljen fogat mosnom. Aztán a további lehetőségeket is számba vettem. — Dobolni már nem fogok megtanulni. És gépelni sem szeretnék színpadon — kellett mindenekelőtt tisztáznom.

De egyszer még a Silver-Reeddel írni, az szuper lenne! — ábrándoztam. Mondjuk egy verset, hogy újra azt érezhessem, amit 77 nyarán. Fáklyákkal és megoperálhatatlanul. Úgy még egy röpke lángolás is maga lenne a Kánaán! — lovaltam bele magam.

Mint amikor levegő szorul a bordák közé, hirtelen kezdett szűrni az oldalam. Egyszer csak azon kaptam magam, hogy ott állok kifürödve és lázasan felajzva, a kamaszkor kapujában. Már csak a Silver-Reedet kellett hozzá belőnöm.

Kiemeltem a szekrényből az ünneplő rövidnadrágomat, és választottam mellé egy fiatalos inget. Aztán bekapcsoltam a számítógépet. Ezúttal nem a levelekkel vagy a hírekkel, hanem a keresőprogrammal kezdtem. — Írógép javítás — pötyögtem bele.

Egy ferencvárosi címet dobott ki. Nem tűnt szívbajosnak az ürge, akár egy új gépet is vehettem volna a megadott karbantartási díjból. De a költészetnek mindig is pokoli ára volt...

Tisztítás, olajozás, a tetejébe vörös és fekete írógépszalaggal!

Ennyi az egész. — Csodásabb lesz, mint új korában! — áradt szét bennem valami különleges harmónia.

Vége a penésznek, a kitaszítottáságnak! Sínen vagyunk! — emeltem le a szekrény tetejéről. Rögtön a kezembe simult.

Aztán majd hazafelé nézünk valami tápszert a muskátlinak is! — vettem el a sulykot Ferencváros felé.

